

UDK: 37.013

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14634811>

YUNOGOGIKA – PEDAGOGIKANING MUSTAQIL SOHASI SIFATIDA

ЮНОГОГИКА – КАК САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ ОБЛАСТЬ ПЕДАГОГИКИ

YUNOGOGY AS AN INDEPENDENT FIELD OF PEDAGOGICS

Tojiboyeva Xilolaxon Maxmutovna

*Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti direktor o‘rinbosari,
pedagogika fanlari doktori (DSc), professor*

Annotatsiya.

Ushbu maqolada pedagogikaning yoshlar ijtimoiy rivojlanishini pedagogik qo‘llab-quvvatlashni o‘rganadigan, yoshlarga pedagogik ta‘sir ko‘rsatishning pedagogik texnologiyalari va usullarini ishlab chiqadigan sohasi – yunogogika haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, pedagogikaning ushbu sohasi o‘smirlarga shaxsiy o‘zini o‘zi belgilash va uning ijtimoiy yo‘naltirilgan tafakkurini shakllantirish, o‘g‘il va qizlarni ijtimoiylashtirish va tarbiyalash jarayonlariga xizmat qilishi bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: Yunogogika, pedagogika, androgogika, yoshlar, ijtimoiy qatlam, o‘smirlik, madaniy dunyoqarash, ijtimoiy rollar, faoliyat, o‘z-o‘zini rivojlantirish, o‘z-o‘zini ijtimoiy baholash.

Аннотация.

В данной статье рассматривается область педагогики, изучающая педагогическое обеспечение социального развития молодежи, разрабатывающая педагогические технологии и методы педагогического воздействия на молодежь - юногогика. Также констатируется, что данное направление педагогики обслуживает процессы личностного самоопределения и формирования у него социально ориентированного мышления, социализации и воспитания юношей и девушек.

Ключевые слова: Юногогика, педагогика, андрогогика, молодежь, социальный слой, подростковый возраст, культурное мировоззрение, социальные роли, активность, саморазвитие, самосоциальная оценка.

Annotation.

This article discusses the area of pedagogy that studies the pedagogical support for the social development of youth, develops pedagogical technologies and methods of pedagogical influence on young people - yunogogy. It is also stated that this direction of pedagogy serves the processes of personal self-determination and the formation of his socially oriented thinking, socialization and education of boys and girls.

Key words: *yunogogy, pedagogy, andragogy, youth, social stratum, adolescence, cultural outlook, social roles, activity, self-development, self-social assessment.*

Jamiyatda o'z o'rmini topishga intilish, o'z rollarini to'g'ri bajarishga harakat qilish, o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yish, yoshlarning madaniy dunyoqarashi qay darajada shakllanganligiga bog'liq. Aniq madaniy dunyoqarashga ega bo'lgan, turli ijtimoiy xodisalarning ijobiy va salbiy oqibatlari haqida to'g'ri tasavvur hosil qila oladigan yoshlarga o'z hayot yo'llarini aniq belgilab olishga harakat qiladilar. Yoshlarga nisbatan madaniy tajovuzlar ta'lim muassasasi, jamiyat va oilada ularning bajaradigan rollarini to'g'ri belgilab bermaslik natijasida vujudga keladi.

XX asrning oxirgi yillarida androgogikaning rivojlanishi munosabati bilan bir qator nashrlarda "yunogogika" fanini yaratish g'oyasi bildirildi. Pedagogikaning ushbu sohasi o'smirlik davridagi shaxsga shaxsiy o'zini o'zi belgilash va uning ijtimoiy yo'naltirilgan tafakkurini shakllantirish jarayonida pedagogik ta'sirni o'rganish uchun mo'ljallangan, shuningdek, o'g'il va qizlarni ijtimoiylashtirish va tarbiyalash jarayonlariga xizmat qiladi.

Shunday qilib, XX asrning oxirida pedagogikaning "yunogogika" deb nomlanishi mumkin bo'lgan yangi sohasini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlar paydo bo'ldi. Yoshlarga pedagogik ta'sir ko'rsatishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish XXI asrning boshida respublikasizning bir qator oliy o'quv yurtlarida "Yoshlar bilan ishlashni tashkil etish" ixtisosligi bo'yicha talabalar tayyorlana boshlaganida alohida ahamiyat kasb etdi.

Yunogogika – pedagogikaning yoshlar ijtimoiy rivojlanishini pedagogik qo'llab-quvvatlashni o'rganadigan, yoshlarga pedagogik ta'sir ko'rsatishning pedagogik texnologiyalari va usullarini ishlab chiqadigan sohasi bo'lib, uning obyekti – yetarli ijtimoiy tajribasi va jismoniy rivojlanishi uchun yoshlarga maqsadli ta'sir qilish jarayonini o'rganishdan iborat.

Yunogogika fanining ob'ektini ko'rib chiqish bilan bog'liq holda, yoshlarning yosh chegaralarini aniqlash zarurati tug'iladi. Umuman olganda, yoshlarni 14-15 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan odamlar deyishimiz mumkin. Shu bilan birga, bu yosh davri o'zgaruvchan bo'lib, olimlar tomonidan turli bosqichlarga bo'linadi[1].

Yunogogika yoshlar bilan maxsus tashkil etilgan ish jarayonida ularning ijtimoiy yetukligi davrida ularga pedagogik ta'sir ko'rsatish vositalarini qidiradi. Ushbu

faoliyatning subyektlari yoshlar bilan ishlashning professional va noprofessional tashkilotchilaridir.

Yunogogika fanining predmeti 14 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan yoshlarni munosib rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy pedagogik faoliyatdir. Yunogogikaning nazariy vazifasi quyidagi darajalarda amalga oshiriladi:

yoshlar faoliyatini tashkil etish tajribasini o'rganish va yoshlar muhitidagi pedagogik jarayonlarning holati va natijalarini diagnostika qilish;

yoshlar faoliyatining holati va tekshiruvni diagnostika qilish;

yoshlarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatini prognostik o'rganish[2].

Yunogogikaning texnologik funksiyalari quyidagilardan iborat:

yoshlar mehnatini tashkil etish bo'yicha uslubiy materiallarni ishlab chiqish;

pedagogika fanining yutuqlarini yoshlar bilan ishlash amaliyotiga joriy etish;

ilmiy tadqiqot natijalarining yoshlar bilan ishlashni tashkil etishga ta'sirini baholash va nazariya va amaliyot o'rtasidagi o'zaro aloqani mos ravishda tuzatish.

Yunogogika yoshlar bilan ijtimoiy-pedagogik faoliyatning asosiy parametrlarini belgilaydi. Ushbu parametrlarning asoslari mazkur faoliyatni tashkil etish prinsiplari hisoblanadi. Prinsiplarning mazmuni ushbu jarayonga qo'yiladigan shakllantirilgan talablarda, shuningdek, ulardan kelib chiqadigan shartlar va qoidalarda o'z ifodasini topadi.

Pedagogikaning bir tarmog'i sifatida yunogogika faniga oid paydo bo'layotgan ilmiy bilimlar yanada chuqur mulohaza yuritish va rivojlantirishni taqozo etadi. Shu bilan birga, ushbu soha bilan akmeologiya, ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ish pedagogikasi o'rtasidagi sezilarli bog'liqlikni ta'kidlash kerak.

Yoshlar – keng ma'noda, yosh xususiyatlari va ular bilan bog'liq asosiy faoliyatlar asosida shakllanadigan guruh jamoalarining keng majmui. Torroq sotsiologik ma'noda yoshlar ijtimoiy-demografik guruh bo'lib, yoshlarning ijtimoiy mavqeining yoshga bog'liq xususiyatlari, jamiyatning ijtimoiy tuzilishidagi o'rni va vazifalari, o'ziga xos manfaat va qadriyatlari asosida ajralib turadi.

Yoshlar zamonaviy jamiyat tarkibida muhim o'rin tutadi (ikkinchisi elementlar o'rtasidagi aloqalar tizimi sifatida tushuniladi), chunki u jamiyatdagi muayyan maqom va rollarning tashuvchisi, uning hayotida faol ishtirok etadi. Biroq, ijtimoiy-psixologik xususiyatlar mavjudligida namoyon bo'ladigan yosh va u bilan bog'liq "o'tish qobiliyati" ushbu ijtimoiy-demografik guruhning jamiyatdagi mavqeining murakkabligini aniqlaydi:

birinchidan, ota-onalarga va kattalarga qaramlik yoshlarning katta qismi o'rtasida ishonchsizlik va muvaffaqiyatsizlik hissini keltirib chiqaradi;

ikkinchidan, hayotiy qarorlar qabul qilishda mustaqillikning yo'qligi ko'pincha yoshlarning ichki noroziligini, tanlov va o'z taqdirini o'zi belgilash masalalarida o'z xohishi bilan emas, balki boshqa birovning irodasi bilan cheklanishiga rozi

bo'lmashligini shakllantiradi, agar bu iroda yoshlarning ehtiyojlari va manfaatlariga mos kelmasa ham hisobga olishga majbur bo'ladilar;

uchinchidan, jamiyat tomonidan tengsiz, ijtimoiy jihatdan etuk bo'lmagan, past guruh sifatida yoshlarga bo'lgan munosabat yoshlar ongida ijtimoiy adolatsizlik, huquqbuzarlik hissini kuchaytiradi, ularning past ijtimoiy mavqeini belgilaydi.

Natijada, yosh avlod jamiyat oldida turgan muammolarni hal qilishdan chetda qoladi, bu muammolarni hal qilish uchun mustaqil faoliyat ko'nikmalariga ega emas. Shu bilan birga, aynan yoshlik davrida o'z-o'zini anglash zarurati ayniqsa aniq namoyon bo'ladi. Ushbu ehtiyoj va uni amalga oshirish imkoniyatlari o'rtasida qarama-qarshilik yuzaga keladi, bu esa, o'z navbatida, bir qator boshqa qarama-qarshiliklarni belgilaydi: axloqiy ong va xatti-harakatlar, niyatlar, motivlar va yoshlarning harakatlari.

Darhaqiqat, yoshlar – jamiyatning tub negizi, aholining ilg'or qatlami, kelajakning ishonchli vorislaridir. Har bir davr yoshlarining bilim darajasi, dunyoqarashi, o'y-fikri, ma'naviy qiyofasiga qarab o'sha jamiyatning ertangi kunini tasavvur etish mumkin. Har qanday davlatning tarixiy taraqqiyot yo'lidan ma'lumki, yurtning jadal rivojlanishi, muayyan yutuqlarga erishishi, xalqning farovon bo'lishi o'sha davlatda yoshlar ta'lim-tarbiyasi va kelajagiga beriladigan e'tibor darajasiga chambarchas bog'liq. Shu ma'noda, O'zbekistonda yoshlar masalasi davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi[3].

Mamlakatda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularga zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlarni yaratib berish borasida mustahkam huquqiy baza yaratilgan va bu tizim zamon talablariga hamohang ravishda takomillashtirib borilmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ayni davrda insoniyat tarixidagi eng ko'p yoshlar qatlami bilan yashayotganimizni inobatga olgan holda BMT minbarida Yoshlar huquqlari to'g'risidagi BMT konvensiyasini qabul qilish taklifi[4] ilgari surilgani ham xalqaro hamjamiyat tomonidan iliq qarshilandi. O'zbekiston rahbari bunga asos qilib, bugun dunyo miqyosida yoshlarning soni ikki milliarddan ortib ketgani, xalqaro terrorizm va eskremizm shiddat bilan o'sib borayotgan bir paytda yoshlarga himoya zarurligini muhim omillar sifatida asoslab berdi.

Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti sifatida birinchi imzolagan qonun hujjati – 2016-yil 14-sentabrdagi “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonun[5] ekanida ham ramziy mazmun-mohiyat mujassam. Binobarin, aholisining yarmidan ko'prog'i yoshlardan iborat bo'lgan mamlakatda yoshlarga oid davlat siyosatini izchil amalga oshirish, yosh avlodni har tomonlama yetuk va barkamol, intellektual salohiyatli, o'z qat'iy pozitsiyasiga ega, yurtda amalga oshirilayotgan islohotlarga befarq bo'lmagan, yurtning ertangi munosib kelajagi uchun daxldorlikka tayyor, maqsadga intiluvchan, serg'ayrat, vatanparvar, sadoqatli, komil shaxslar sifatida tarbiyalash O'zbekistonni dunyoning eng rivojlangan davlatlari safidan o'rin olishining muhim omili ekanini mamlakat rahbari va hukumat yaxshi anglaydi.

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. Тесленко А.Н. Юногогика интегративное направление научно-педагогического осмысления феномена молодежи // Вестник АПН Казахстана. 2016. № 5. С. 19-28.
2. Рожков М.И. Социально-педагогическое сопровождение личности в процессе самоорганизации детей и молодежи // <https://cyberleninka.ru>
3. <https://strategy.uz/index.php?news=615>
4. O‘zbekiston Respublika Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 2017-yil 19-sentabrda 72-sessiyasida so‘zlagan nutqidan. – AQSh, 2017.
5. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrda qabul qilingan “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. <https://lex.uz>